

Los trabajos de las mujeres en el mundo antiguo

Cuidado y mantenimiento de la vida

Ana Delgado Hervás y Marina Picazo Gurina (editoras)

Institut Català d'Arqueologia Clàssica

Los trabajos de las mujeres en el mundo antiguo

PUBLICACIONS DE L'ICAC

En la nostra pàgina web (www.icac.cat) hi trobareu el catàleg complet de les publicacions de l'ICAC.

HIC^{ET}NVNC

1. *La vil·la romana dels Hospitals. El Morell, Tarragona. Un assentament de la via De Italia en Hispanias*
Josep M. Macias Solé i Joan J. Menchon Bes (editors científics)

2. *La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona (Riba-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre)*
M. Carme Belarte Franco i Jaume Noguera Guillén

3. *La vil·la romana del Mas d'en Gras (Vila-seca, Tarragonès)*
Ramon Járrega Domínguez i Eduard Sánchez Campoy

4. *Terracotes arquitectòniques romanes (Tarragona, Tarragonès). Les troballes de la plaça de la Font*
Jordi López Vilar i Lluís Piñol Masgoret

5. *La necròpolis protohistòrica de Milmanda (Vimbodi, Conca de Barberà, Tarragona). Un exemple del món funerari català durant el trànsit entre els segles VII i VI aC*
Raimon Graells i Fabregat

6. *El marmor de Tarraco. Explotació, utilització i comercialització de la pedra de Santa Tecla en època romana / Tarraco Marmor. The Quarrying, Use and Trade of Santa Tecla Stone in Roman Times*
Aureli Àlvarez Pérez, Virginia García-Entero, Anna Gutiérrez García-Moreno i Isabel Rodà de Llanza

7. *Grècia i Egipte en l'origen del drama. El context sagrat*
M. Isabel Panosa Domingo

ISBN: 978-84-942034-7-3
9 788494 203473

Los trabajos de las mujeres en el mundo antiguo

Los trabajos de las mujeres en el mundo antiguo

Cuidado y mantenimiento de la vida

Ana Delgado Hervás y Marina Picazo Gurina (editoras)

Abstracts in English

Institut Català d'Arqueologia Clàssica

Tarragona, 2016

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Los Trabajos de las mujeres en el mundo antiguo : cuidado y mantenimiento de la vida. – (Hic et nunc ; 8)
Bibliografia. – Resums en anglès
ISBN 9788494203473
I. Delgado, Ana, ed. II. Picazo, Marina, ed. III. Institut Català d'Arqueologia Clàssica IV. Col·lecció: Hic et nunc ; 8
1. Dones – Treball – Història – Fins al 1500 2. Dones – Història – Fins al 500 3. Rol sexual – Història – Fins al 1500
331-055.2”.../14”
316.663:316.346.2”.../04”

Aquesta publicació s'inscriu en el marc dels treballs desenvolupats dins dels projectes de recerca “Género y colonialismo: grupos domésticos, trabajo y prácticas de cuidado en ámbitos coloniales del Mediterráneo occidental (s. VIII-IV a.C.)” (2011-0004-INV-00132), finançat per l’Instituto de la Mujer, i “Interacción, identidad y cultura material: un estudio comparativo de tres espacios coloniales (Bahía de Málaga, Empúries-Ullastret y Bahía de Oristano-Nuraghe S’Urachi, s. VI-IV a.C.)” (HAR2012-36260), finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad.

Aquesta obra ha passat revisió d'experts.

Comitè Editorial

Juan Manuel Abascal (Universitat d'Alacant), José María Álvarez Martínez (Museo Nacional de Arte Romano, Mèrida), Carmen Aranegui (Universitat de València), Achim Arbeiter (Universitat Georg-August de Göttingen, Alemanya), Jean-Charles Balty (Universitat de París-Sorbona [París IV], França), Francesco D'Andria (Universitat del Salento, Itàlia), Ella Hermon (Université Laval, Quebec, Canadà), Rosa Plana-Mallart (Universitat Paul-Valéry Montpellier 3, França), Lucrezia Ungaro (Sovraintendenza Capitolina, Direzione Musei, Itàlia) i Susan Walker (Ashmolean Museum, Oxford, Regne Unit).

© d'aquesta edició, Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)

Plaça d'en Rovellat, s/n, 43003 Tarragona

Telèfon 977 24 91 33 - fax 977 22 44 01

info@icac.cat - www.icac.cat

Durant els nou primers mesos de publicació, qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer tenint l'autorització dels seus titulars, amb les excepcions previstes per la llei. Adreueu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si heu de fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

A partir del desè mes de publicació, aquest llibre està subjecte –llevat que s'indiqui el contrari en el text, en les fotografies o en altres il·lustracions– a una llicència Reconeixement-No comercial-Sense obra derivada 3.0 de Creative Commons (el text complet de la qual es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>). Així doncs, s'autoritza el públic en general a reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i les entitats que la publiquen i no se'n faci un ús comercial, ni lucratiu, ni cap obra derivada.

© del text, les autors

Primera edició: juliol del 2016

Coordinació editorial: Publicacions de l'ICAC

Correcció: Pere Farrando Canals

Imatge de la coberta: *Woman sitting by a bread oven* ('Dona asseguda al costat d'un forn de pa'). Foto: © Leemage / Getty Images.

Disseny de la col·lecció i de la coberta: Mireia Prats

Maquetació i impressió: Indústries Gràfiques Gabriel Gibert

Dipòsit Legal: T. 740-2016

ISBN: 978-84-942034-7-3

Sumario

Introducción: los estudios sobre el trabajo femenino en el mundo antiguo. <i>Marina Picazo Gurina y Ana Delgado Hervás</i>	7
I. Las mujeres en las relaciones y los procesos productivos	
1. El proceso de producción lítica en las sociedades prehistóricas. Reflexiones desde una perspectiva de género. <i>Teresa Orozco-Köhler</i>	17
2. En busca del trabajo de las mujeres en la agricultura pre- y protohistórica. <i>Natàlia Alonso Martínez</i>	23
3. Las cuentas claras: el rol de la mujer ibérica en la economía doméstica. <i>Helena Bonet Rosado y Consuelo Mata Parreño</i>	37
4. Cuidadoras, gestoras y productoras: trabajos de mujeres en el registro arqueológico de las sociedades iberas. <i>Carmen Ríosquez Cuenca</i>	45
5. Asalariadas y emprendedoras: mujeres trabajadoras del sector textil en la antigua Mesopotamia. <i>Agnès Garcia-Ventura</i>	57
6. Producción artesanal y trabajo femenino en las comunidades fenicias occidentales: una mirada crítica a la teoría de las esferas separadas. <i>Ana Delgado Hervás</i>	67
7. Familia y trabajo colectivo en las unidades domésticas griegas. <i>Marina Picazo Gurina</i>	77
8. Mujeres, trabajo y servidumbre en la Grecia antigua. <i>Anastasia Serghidou</i>	85
II. Construir el mundo cada día: reproducción, socialización y tareas de cuidado	
9. El vaivén cotidiano: la transformación del cereal en las sociedades prehistóricas. <i>Eva Alarcón García y Margarita Sánchez Romero</i>	97
10. Parteras, nodrizas y cuidadoras en Mesopotamia. <i>M. Erica Couto-Ferreira</i>	105
11. La maternidad: de la infancia a la adolescencia en la Grecia antigua. <i>Susana Reboreda Morillo</i>	119
12. Madres sustitutas y oficios femeninos. Nodrizas y niñeras en la Roma antigua. <i>Rosa María Cid López</i> ..	129
Bibliografía.....	139
Abstracts in English	163